

Demokratins mekanismer

Rapport, nr 1

Uppsala, 2002

Det digitala torget

– en studie av kommunala debattforum på Internet

Richard Öhrvall

ISBN 91-506-1517-3

Webb: <http://dm.statsvet.uu.se>

<u>I.</u>	<u>INLEDNING</u>	2
	<u>SYFTE</u>	3
	<u>BEGREPP OCH AVGRÄNSNINGAR</u>	3
	<u>DISPOSITION</u>	4
<u>II.</u>	<u>INTERNET OCH SAMTALET</u>	5
	<u>MÖJLIGHETER TILL DELTAGANDE</u>	7
	<u>DEN KOMMUNALA DEBATTEN</u>	9
	<u>DEN DELIBERATIVA DEMOKRATINS KONSEKVENSER</u>	10
	<u>NY TEKNIK OCH GAMLA PROBLEM</u>	12
	<u>INTERNET KONTRA DET PERSONLIGA MÖTET</u>	13
<u>III.</u>	<u>TIDIGARE FORSKNING</u>	15
	<u>DISKUSSIONSGRUPPER PÅ INTERNET OCH DELIBERATION</u>	15
	<u>KOMMUNAL DEBATT PÅ INTERNET</u>	17
<u>IV.</u>	<u>UNDERSÖKNINGENS UPPLÄGG</u>	18
	<u>METOD</u>	19
	<u>OPERATIONALISERINGAR</u>	20
	<u>URVAL</u>	22
	<u>MATERIAL OCH GENERALISERBARHET</u>	24
<u>V.</u>	<u>RESULTAT</u>	25
	<u>DEBATTENS OMFATTNING OCH MEDBORGARNAS MÖJLIGHET ATT DELTA</u>	25
	<u>DEBATTENS DELTAGARE</u>	28
	<u>KOMMUNIKATIONENS KARAKTÄR</u>	28
	<u>INLÄGGENS NATUR</u>	32
	<u>MISSNÖJE OCH SAMTALSTON</u>	33
	<u>UNDERTECKNADE RESPEKTIVE ANONYMA INLÄGG</u>	34
<u>VI.</u>	<u>SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION</u>	36
	<u>DE HÄR OCH DE ANDRA</u>	38
<u>VII.</u>	<u>KÄLLFÖRTECKNING</u>	39
	<u>BÖCKER OCH ARTIKLAR</u>	39
	<u>RAPPORTER</u>	40
	<u>WEBBSIDOR</u>	41

I. INLEDNING

Med informationsteknologins framväxt har nya kanaler för utbyte av information uppstått och därmed har nya former av kommunikation möjliggjorts. Den har även inneburit att förändringar av gamla processer blivit möjliga. Benjamin Barber har uttryckt det som att: "För mig finns det ingen viktigare fråga än mötet mellan en av väst-världens äldsta styrformer, demokratin, och de nyaste teknikerna."¹ Med dessa nya tekniker har också nya aktörer dykt upp på samhällsscenen. Idag finns det företag som hjälper kommuner att utveckla den lokala demokratin, framför allt att utnyttja den nya informationsteknologin på olika sätt. Bland dessa företag finner vi Muncel som för SKTF:s räkning gjort en rapport där man utvärderar kommuner utifrån ett antal kriterier. Kommunerna får poäng för varje kriterium man uppfyller och efter att ha summerat respektive kommuns poäng fastställer rapporten vilka kommuner som är bäst respektive sämst på demokratiska processer.² I kampen om den ätråvärda förstaplatsen ger det en poäng om kommunen har ett debattforum på sin hemsida.³ Om kommunerna dessutom har en politiker som lägger ut svar på de frågor som ställs i forumet eller skickas in på annat sätt får kommunen ytterligare en poäng.⁴ Resultatet har sedan basunerats ut i media. I Svenska Dagbladet kan man läsa att de svenska kommunerna är usla på att utnyttja den nya tekniken för att öka medborgarnas inflytande.⁵ Demokratiminister Britta Lejon uttrycker i samma tidning sin förundran över att utvecklingen går så långsamt i landets kommuner och hon konstaterar att "det måste hända något nu".⁶ Innan man delar ut poäng till olika debattforum bör man dock ställa sig frågan om det över huvud taget är någon poäng med dessa elektroniska forum.

Det kanske inte är så förvånande att Internet och dess möjligheter att förändra demokratin väcker stor entusiasm bland många debattörer, men det är desto mer förvånande att endast ett fåtal av dessa debattörer är statsvetare. En stor del av debattörerna kommer från andra områden och det finns en påfallande brist på statvetenskaplig forskning inom ämnet. Det är

---

¹ Benjamin Barber, "En plats för kommers eller en plats för oss? IT i demokratiteoretiskt ljus", i *IT i demokratins tjänst*, Demokratiutredningens forskarvolym nr 7, SOU 1999:117, 13.

² *Om demokratiska processer och offentlig service på Sveriges kommuners webbplatser*, SKTF-rapport april 2001, elektronisk utgåva: http://www.sktf.se/media/rapporter/2001/rapport_2_2001.pdf, 2001-05-01, 9

³ Ibid., 13.

⁴ Ibid., 15.

⁵ Svenska Dagbladet 2001-04-08, elektronisk utgåva: http://www.svd.se/dynamiskt/Ettan/did_1145563.asp, 2001-04-10

⁶ Svenska Dagbladet 2001-04-09, elektronisk utgåva: http://www.svd.se/dynamiskt/Ettan/did_1145563.asp, 2001-04-10

talande att Anders R Olsson i slutet av sin rapport för demokratirådets räkning, *Elektronisk demokrati*, konstaterar att: "Om slutsatserna i föreliggande rapport ska sammanfattas i en mening så handlar den om en anmärkningsvärd brist på kunskapsutveckling inom området IT/demokrati."⁷ Även om inte den elektroniska debatten fått något större utrymme i den statvetenskapliga litteraturen så har det väckts ett nytt intresse kring diskussioner i allmänhet. Den deliberativa demokratiteorin har hjälpt till att flytta fokus från beslutsprocessen till diskussionen och opinionsbildningen.⁸ Det vore därför intressant att studera om den diskussion som förs i kommunala debattforumen är i enlighet med det deliberativa idealet.

Syfte

Syftet med den här rapporten är att utifrån den deliberativa demokratiteorin fastställa ett antal grundläggande kriterier för att med hjälp av dessa analysera de diskussioner som förs i de kommunala hemsidornas debattforum. Avsikten är att på så vis avgöra om dessa diskussioner är av den karaktären att de kan ge de positiva effekter som teorin antar. Huruvida det finns något empiriskt stöd för att diskussion verkligen leder till bättre kollektiva beslut kommer dock inte att undersökas i den här rapporten. Vidare kommer jag att beröra några av de faror som också nämnts i samband med dessa tekniska lösningar och undersöka om jag kan finna något stöd för dessa farhågor.

Begrepp och avgränsningar.

Ett par begrepp i den här rapporten är långa och kan uppfattas som krångliga. Jag har försökt att göra texten mer lättsmält genom att ibland variera dessa begrepp, vilket jag hoppas inte leder till någon förvirring. När det i texten talas om kommunala diskussionsforum eller debattforum är det de elektroniska debattforum som finns på kommunala hemsidor som avses om inte annat anges. Det innebär ett forum där medborgare, politiker och tjänstemän kan göra inlägg som sedan kan läsas av alla som besöker forumet. Ett annat begrepp som dyker upp är trådar eller diskussionstrådar, vilket avser att i vissa diskussionsforum sorteras svar in under tidigare inlägg. På så vis utgör ett inlägg och de efterföljande svaren en tråd.

---

⁷ Anders R. Olsson, *Elektronisk demokrati*, Demokratiutredningens skrift nr 16, SOU 1999:12 (Stockholm: Fritzes, 1999), 134.

⁸ Jon Elster, "Introduction", i Jon Elster ed., *Deliberative Democracy*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998) 5ff.

Jag kommer inte i den här rapporten ta upp frågan om det är kommunens sak att upprätta ett debattforum. Det är inte självklart att det är just kommunen som ska stå för det lokala debattforumet. Det finns de som menar att det tvärtom bör vara fristående från såväl stat som företag.⁹ Samtidigt är det svårt att se vem som annars skulle skapa ett sådant debattforum och samtidigt ha medborgarnas förtroende. Vidare förtjänar det att påpekas att mjukvaran som ligger till grund för dessa forum påverkar hur debatten tar sig uttryck. Hur debattforumet är utformat blir i viss mån dessa forums demokratiska procedur. Det är talande att statsvetaren Benjamin Barber har grundat ett företag som utvecklar datorprogram för att underlätta administrationen av diskussioner via Internet.¹⁰ Även om det är en intressant aspekt kommer det inte att ligga inom ramen för den här rapporten att närmare studera hur de elektroniska debattforumen är utformade grafiskt eller tekniskt.

Disposition

Rapporten är indelad i sex kapitel. De två kommande kapitlen ger en nödvändig bakgrund till det empiriska materialet. Efter det här inledningskapitlet följer ett kapitel som tar upp den teoretiska bakgrunden till den deliberativa demokratiteorin. Med hjälp av den bakgrundsbilden har jag för avsikt att konkretisera vad som är av vikt att ta upp i analyserandet av det empiriska materialet. Det tredje kapitlet tillägnas tidigare forskning som är av intresse för den här rapporten. Med utgångspunkt från dessa två kapitel fastslås i kapitel fyra hur undersökningen kommer att gå till. De empiriska resultaten av undersökningen behandlas i det femte kapitlet. Slutligen ägnas det sista kapitlet åt att sammanfatta resultaten och diskutera en del kring vad man kan dra för slutsatser utifrån dem.

---

⁹ Stephen Coleman, "Cutting out the middle man: from virtual representation to direct deliberation", i Hague, Barry N. & Loader, Brian D. ed., *Digital Democracy: Discourse and Decision Making in the Information Age*, (New York: Routledge, 1999), 260.

¹⁰ Se företagets hemsida, <http://www.bodieselectric.com/people.html>, 2001-03-20

II. INTERNET OCH SAMTALET

Det har under det senaste årtiondet väckts ett stort intresse inom statskunskapen för det deliberativa demokratiidealet. Det innebär ett ideal som betonar diskussionen mellan medborgare; formandet av åsikterna står i fokus snarare än sammanvägningen av dessa i val eller folkomröstningar. Enligt Jon Elster är det en tanke som så många andra går tillbaka till de gamla grekerna och Perikles för att vara exakt, men som på senare tid väckts till liv av framför allt Jürgen Habermas.¹¹ En av grundbultarna i det deliberativa tankebygget är att medborgarna ska delta i opinionsbildningen och det även mellan de regelbundna turerna till valurnan.¹²

Diskussion behöver dock inte av nödvändighet vara något positivt. Man kan tänkas sig att den inte har något effekt på dem som deltar; att ingen tar till sig de argument som framförs, eller att det till och med har en negativ effekt på beslutsfattande. Det senare skulle exempelvis uppstå om retoriken stod i fokus och argumenten fick en undanskymd roll. Det är dock många som hyser stora förhoppningar på samtalets möjligheter. Bland dessa finns James S. Fishkin som har uttryckt sin syn på nedanstående sätt.

[...]there is one simple answer to the question – When can people best speak for themselves? – that runs through the history of democratic experimentation: The public can best speak for itself when it can gather together in some way to hear the arguments on the various sides of an issue and then, after face-to-face discussion, come to a collective decision.¹³

Fishkin har utvecklat en demokratisk procedur som han kallar *the deliberative poll* och som sätter samtalet mellan medborgare i centrum. Tanken är att 300-600 personer ska väljas ut för att sedan samlas över en helg och diskutera en fråga eller ett politikområde. Urvalet är inte helt slumpmässigt, utan tanken är att gruppen ska vara ett mikrokosmos av hela populationen ifråga. Förutom att diskutera i mindre grupper får deltagarna möjlighet att lyssna till experter i ämnet och politiker, samt ställa frågor till dem. Deltagarna får fylla i enkäter såväl innan helgen som vid dess slut för att det ska vara möjligt att se om deras preferenser förändrats. Tanken är att individernas åsikter ska bli mer välunderbyggda och att

---

¹¹ Jon Elster, 1f.

¹² Jan Teorell, *Kan folkviljan förfinas? Om medborgarpaneler och samtalsdemokrati*, (SNS, 2001), elektronisk utgåva: <http://www.const.sns.se/rapporter/teorellfvilja.pdf>, 2001-09-15, 3.

¹³ James S. Fishkin, *The Voice of the People*, (New Haven: Yale University Press, 1995), 4.

man därmed filtrerar fram en folkvilja som skulle uppstå om allmänheten hade större möjligheter att sätta sig in i den aktuella frågan.¹⁴

De medborgarpaneler som Fishkin förespråkar är dock mycket kostsamma, bland annat eftersom det krävs att deltagarna kompenseras för sitt deltagande om inte bortfallet ska bli alltför stort. Vid ett för stort bortfall finns en uppenbar risk att deltagarna inte är representativa för den övriga populationen. En liknande procedur, som går under namnet *citizen's jury*, har utvecklats av amerikanen Ned Crosby. Den är inte lika kostsam i och med att antalet deltagare är färre, ungefär 12-24 stycken, vilket å andra sidan innebär att det inte går att få samma grad av representativitet.¹⁵

De kommunala diskussionsforum som är den här rapportens studieobjekt skiljer sig på några punkter från försöken med medborgarpaneler och *citizen's jury*. Genom att utnyttja informationsteknologin är de kommunala diskussionsforumen inte avgränsade på samma sätt i tid och rum, utan debatten kan vara ständigt pågående med möjlighet till diskussion utan att alla deltagare samlas på ett och samma ställe. Det innebär samtidigt att det personliga mötet försvinner och diskussionen blir helt textbaserad. Grundtanken bakom samtliga dessa experiment är dock densamma, nämligen att diskussionen i enlighet med de deliberativa tankegångarna ska främja demokratin. För att kunna utvärdera dessa forum bör vi dock närmare precisera vad som avses med deliberativ demokrati. Det finns stora skillnader i såväl utgångspunkt som tyngdpunkt hos de som behandlat ämnet, men Jon Elster har sammanfattat den deliberativa demokratins kärna på nedanstående sätt.

There is a robust core of phenomena that count as deliberative democracy [...]. [T]he notion includes collective decision making with the participation of all who will be affected by the decision or their representatives: this is the democratic part. Also [...] it includes decision making by means of arguments offered *by* and *to* participants who are committed to the values of rationality and impartiality: this is the deliberative part.¹⁶

Elster beskriver en kärna med två delar; den första delen fastställer vilka som bör delta i debatten och den andra delen hur själva diskussionen bör ta sig uttryck. Resterande del av det här kapitlet följer också den uppdelningen. I de två följande avsnitten tas frågan om debattens deltagare upp för att avgöra vilka som har möjlighet att delta och vilka som borde

---

¹⁴ Anders R. Olsson, 113ff.

¹⁵ Ibid., 107f.

delta i de kommunala debattforumen. Därefter ägnas tre avsnitt åt olika aspekter på själva innehållet i debatten. Samtliga avsnitt mynnar ut i ett eller ett par påståenden, vilka presenteras i kursiverad form. Det är utifrån dessa påståenden som den empiriska undersökningen är uppbyggd.

Möjligheter till deltagande

Enligt Elster är, som ovan nämnts, en del av deliberativa demokratins kärna att de som berörs av ett kollektivt beslut, eller åtminstone deras representanter, deltar i diskussionen inför detta beslut. För att medborgare ska engagera sig i debatten krävs först och främst att de har möjligheten att delta. Eftersom de kommunala diskussionsforumen ligger på Internet blir möjligheten till deltagande i stort sett detsamma som tillgången till Internet. Sverige brukar i jämförande studier lyftas fram som ett av de länder som nått längst beträffande andelen Internetanvändare.¹⁷ Om det råder stora ojämlikheter ifråga om tillgång till Internet mellan olika grupper i samhället innebär det av förklarliga skäl att dessa ojämlikheter slår igenom om man försöker att utnyttja Internet i demokratiska processer. Det är därför av vikt att se hur pass utbredd tillgången till Internet är i Sverige och hur den fördelar sig på olika kategorier. Det finns farhågor att det förekommer tydliga skillnader med avseende på ålder, kön och ekonomisk situation.¹⁸ I *tabell 1* beskrivs tillgången till Internet i olika ålderskategorier.

Tabell 1. Tillgång till Internet i Sverige med avseende på olika ålderskategorier.

<i>Ålder</i>	<i>I hemmet år 1998</i>	<i>I hemmet år 2000</i>	<i>I hemmet, arbetet eller utbildningen år 2000</i>
16-19	39 %	78 %	93 %
20-24	30 %	57 %	80 %
25-34	29 %	68 %	83 %
35-44	36 %	72 %	84 %
45-54	30 %	67 %	81 %
55-64	14 %	48 %	64 %
Totalt av Sveriges befolkning	29 %	65 %	80 %

Källa: *Fakta om informations- och kommunikationsteknik i Sverige 2001*, Statens institut för kommunikationsanalys, 2001, 32f.

¹⁶ Jon Elster, 8.

¹⁷ *Fakta om informations- och kommunikationsteknik i Sverige 2001*, Statens institut för kommunikationsanalys, 2001, 34f.

¹⁸ Se ex Joachim Åström, "Digital demokrati? Idéer och strategier i lokal IT-politik", i *IT i demokratins tjänst*, Demokratiutredningens forskarvolym nr 7, SOU 1999:117, 328.

Som framgår av tabellen ovan är det ungefär 80 % av den svenska befolkningen som har tillgång till Internet via hemmet, arbetet eller utbildningen och 65 % om man endast ser till tillgång i hemmet. Det råder stora skillnader med avseende på ålder; bland de yngre är tillgången högst och bland de äldre lägst. Det bör även noteras att de som är äldre än 65 år inte finns med i tabellen. Det finns anledning att tro att tillgången i den åldersgruppen är lägre än i de som finns i tabellen. Samtidigt som det är oroväckande att tillgången till Internet är markant lägre i den äldre delen av befolkningen kan det konstateras att ökningen över tiden är påfallande. Andelen som har tillgång till Internet i hemmet i ålderskategorin 55-64 år har ökat från 14 % till 48 % på endast två år. Det är fullt naturligt att det tar längre tid för äldre människor att anamma ny teknik och det är dessutom på lång sikt ett övergående problem i och med att nya, datorvana generationer växer fram. Av *tabell 2* framgår det att det även föreligger skillnader mellan olika yrkeskategorier. Dessa skillnader torde vara än större om arbetslösa skulle inkluderas i tabellen.

Tabell 2. Tillgång till Internet i olika yrkeskategorier.

<i>Yrkeskategori</i>	<i>Tillgång till Internet i hemmet år 2000</i>
Arbetare	56 %
Lägre tjänstemän	74 %
Högre tjänstemän	81 %
Företagare	67 %

Källa: *IT i hem och företag: En statistisk beskrivning*, SCB, 2001, 9f.

Vad gäller skillnaderna mellan könen har undersökningar visat att tillgången till Internet är något högre bland män, men dessa skillnader har minskat de senaste åren och uppgår nu till ungefär en procentenhet.¹⁹ Det finns därför anledning att anta att den skillnaden kommer att suddas ut framöver. Det kan således konstateras att tillgången till Internet är hög bland svenska medborgare och dessutom tilltagande. Det borde därför åtminstone med avseende på tillgänglighet finnas möjlighet att använda Internet för att förstärka demokratin. Samtidigt kan inte de skillnader som ovan konstaterats förbises. *Det är därför av intresse att se huruvida de svenska kommunerna vidtar åtgärder för att möjliggöra deltagande även för de som inte har tillgång till Internet i hem eller på arbetsplats.*

Det finns även en annan aspekt att beakta när det gäller möjligheten för medborgare att delta i debatten. Förutom att det är viktigt att de som berörs av ett politiskt beslut har möjlighet att

¹⁹ *Fakta om informations- och kommunikationsteknik i Sverige 2001*, 32.

delta i debatten är det också, som tidigare nämnts, viktigt att det är just de som berörs av beslutet som har den avgörande inverkan i beslutsprocessen.²⁰ Med Internet följer att den geografiska platsen inte är av samma vikt, vilket gör att alla som har tillgång till Internet kan delta i debatten. Även om det kan vara nyttigt att få in åsikter från alla håll kan det utgöra ett problem om det inte framgår huruvida den som framför en åsikt också tillhör den population som berörs av beslutet. Det främst genom att genom att en felaktig bild av den lokala opinionen kan förmedlas. *Det är således även av intresse att se om de lokala diskussionsforumen är begränsade till kommunens invånare.*

Den kommunala debatten

Den debatt som förs i kommunala debattforum innebär en diskussion där det finns olika kategorier av deltagare. Förutom vanliga medborgare finner vi även politiker och tjänstemän bland de potentiella deltagarna. För att deltagandet ska kännas meningsfullt vill man som medborgare att beslutsfattarna lyssnar på de argument som kommer fram. Det är en uppfattning som framförts från flera håll.²¹ Dessutom måste de som fattar de politiska besluten delta i diskussionen för att de positiva effekter som kan tänkas uppstå när diskussion föregår beslut ska kunna bli verklighet. Det blir därför av speciellt intresse att se i vilken utsträckning de politiskt valda och tjänstemän deltar i diskussionen. Det torde kunna främja debatten om man som deltagare vet att de som fattar besluten i de frågor man diskuterar också lyssnar på de argument som framförs. Med politikers och tjänstemäns deltagande kan dock debatten ta karaktären av frågor från medborgare rörande den kommunala verksamheten, snarare än en dialog där olika politiska förslag diskuteras. Det kan naturligtvis även vara värdefullt med en kanal för medborgare att framföra frågor och kritik rörande den kommunala verksamheten, men det blir i så fall mer av en servicefunktion än en verklig debatt. Frågor som riktas till politiker och tjänstemän bör naturligtvis oavsett hur kommunikationen ser ut besvaras i den mån det är möjligt.

Vi bör mot bakgrund av ovanstående se närmare på hur antalet inlägg fördelas mellan medborgare, politiker och tjänstemän. Det är även av vikt att avgöra hur kommunikationen tar sig uttryck mellan dessa tre grupper. Slutligen bör vi även studera i vilken utsträckning frågor från medborgare som riktar sig till politiker eller tjänstemän besvaras.

---

²⁰ Se även Robert A. Dahl, *Democracy and Its Critics*, (New Haven: Yale University Press, 1989), 120.

²¹ Se exempelvis Richard Davis, *Web of Politics: The Internet's Impact on the American Political System*, (New York: Oxford University Press, 1999), 177f.

Den deliberativa demokratis konsekvenser

De tidigare nämnda tidigare nämnda teorierna kring medborgarpaneler som lanserades av James S. Fishkin har även lämnat idéernas värld och gett upphov till empiriska experiment, vilka i sin tur lett till utvärderande studier. Ett grundläggande problem vid sådana studier är hur man ska avgöra om dessa medborgarpaneler är lyckade. De flesta studier av medborgarpaneler utgår ifrån om deltagarnas preferenser förändrats. Om det förekommer preferensförändringar anses det varit en framgångsrik diskussion.²² Det finns dock anledning att ifrågasätta om åsiktsförändring är det bästa måttet för framgång. Det är inte självklart att den åsikt man anammar är bättre än den man övergav. Dessutom uppstår problem kring hur man mäter graden av framgång. Det kan knappast vara så att ett scenario där alla deltagare ändrar sina preferenser efter en diskussion är idealexemplet på en deliberativ diskussion. Ett alternativ vore att undersöka hur pass väl underbyggd åsikten är, eller hur pass konsistenta individens preferenser är. En annan svaghet med de studier som gjorts är att samtalens kvalitet inte getts tillräcklig uppmärksamhet, vilket har påpekats av Jan Teorell.²³ Man skulle dock kunna hävda att diskussion innan kollektiva beslut är att föredra oavsett om det leder till preferensförändringar. Det är dock ett påstående som behöver stöd av argument. Vi måste således finna argument för att argumentera.

Någon som valt ett annat angreppssätt är James D. Fearon. Han har istället för att ge sig in i definitioner av deliberativ demokrati valt att studera vilka skäl det finns för en grupp människor att diskutera en fråga innan ett kollektivt beslut fattas. Det finns enligt Fearon huvudsakligen sex skäl till varför diskussion före röstande är önskvärt, vilka kan sammanfattas på följande sätt:²⁴

1. är det enda rätta, oavsett konsekvenserna
2. förbättrar deltagarnas moraliska kvaliteter
3. hjälper att ge besluten legitimitet hos de som deltar
4. uppmuntrar ett visst sätt att argumentera
5. minskar följderna av begränsad rationalitet
6. avslöjar privat information

---

²² Susan C. Stokes "Pathologies of Deliberation", i Jon Elster ed., *Deliberative Democracy*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), 123.

²³ Jan Teorell, 10.

²⁴ James D. Fearon, "Deliberation as Discussion", i Jon Elster ed., *Deliberative Democracy*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), 45ff.

De argument som Fearon lyfter fram söker, med undantag av det första argumentet, sitt berättigande utifrån diskussionens goda konsekvenser. Det första argumentet är av en moralisk natur vilket gör att jag väljer att avstå att diskutera det närmare i det här sammanhanget, även om en sådan diskussion onekligen skulle vara intressant. Att diskussion skulle förbättra deltagarnas moraliska kvaliteter som det andra argumentet bygger på är möjligen sant, men det är ett bakvänt sätt att argumentera för diskussion. Om diskussionen inte har någon påverkan på det beslut som fattas blir diskussionen en form av skådespel. Det kan därför inte ensamt motivera varför medborgare bör diskutera innan ett kollektivt beslut fattas. Det tredje argumentet innebär att deltagare i en diskussion kan se besluten som mer legitima även om de inte fått sin vilja igenom, något som skulle underlätta implementeringen av beslutet. Det andra och det tredje argumentet bör dock ses som eventuella positiva bieffekter av diskussionen. De är inte argument för att diskussion leder till bättre beslut.

Det fjärde argumentet går ut på att man i en diskussion inte kan motivera sin ståndpunkt utifrån rent egoistiska motiv. Det kan invändas att det är av underordnad betydelse om man ändå väljer att främja egenintresset när röstningen väl sker, men om diskussionen ligger till grund för dagordningen kan det innebära att vissa alternativ inte dyker upp vid röstningstillfället. Det femte argumentet baseras något förenklat på att deltagare i en diskussion kan börja se problemen ur synvinklar de tidigare av olika skäl inte tänkt på. Det innebär i sin tur att nya lösningar på dessa problem kan komma fram, något som kan främja kloka beslut. Slutligen så innebär det sista argumentet att diskussionsdeltagare bättre förstår andra deltagares argument och framför allt intensiteten i deras preferenser, vilket även det kan leda till bättre kollektiva beslut.

Förutsättningarna för de tre sista argumenten går att studera utifrån de inlägg som görs i ett debattforum. För att studera det andra och det tredje argumentet måste man studera debattdeltagarna. Eftersom de andra och det tredje argumentet tar upp eventuella positiva bieffekter av diskussion har jag valt att enbart utgå från de tre sista argumenten för att se om debatten på kommunala hemsidorna är av den karaktären att de skulle kunna ha de goda effekter som teorin antar.

Vi bör således se om diskussionen medför att deltagarna förmedlar dold information, kommer med nya förslag i politiska frågor, samt om de argumenterar utifrån ett allmänintresse.

Ny teknik och gamla problem

Den nya informationsteknologin är inte den första tekniska landvinningen som fått debattörer att måla upp fantastiska bilder av hur tekniken kan förändra demokratin. David Sarnoff beskrev 1939 televisionen som *a torch of hope in a troubled world*.²⁵ Även efter att tekniken gjort sitt intåg i våra vardagsrum höll entusiasmen i sig på flera håll. År 1970 skrev Leif Lewin i boken *Folket och eliterna* att: "Genom en kombination av telefoni-television skulle ett interaktivt system kunna upprättas mellan eliten och massan."²⁶ Samtidigt som man gärna med barnlig förtjusning vill dra paralleller mellan gårdagens misslyckade profetior och dagens teknikentusiasm kan man inte blunda för att Internet på ett flertal punkter skiljer sig från de tekniker som tidigare skulle frälsa oss. Richard Davis lyfter fram två sätt på vilka Internet skiljer sig från tidigare tekniker.²⁷ För det första är Internet ett medium skapat för interaktion, vilket gör att det lämpar sig väl för diskussion. För det andra möjliggör Internet såväl kommunikation mellan två personer som masskommunikation. Genom att utnyttja Internet kan man därigenom ge möjlighet till diskussioner som inte är lika kostsamma som exempelvis de tidigare nämnda medborgarpanelerna och som därför kan pågå under en längre tid.

Det är ingalunda en ny företeelse att försöka förena teknik och demokrati. Det första patent som den store uppfinnaren Thomas Edison fick godkänt var varken glödlampan eller fonografen, utan ett patent på en elektronisk röstningsmaskin. År 1869 begav sig Edison till Washington för att inför en av kongressens kommittéer visa upp den lösning som han utvecklat för att förenkla den demokratiska processen. Uppfinningen, som innebar att ledamöterna genom en knapptryckning kunde avlägga sin röst, skulle enligt Edisons tanke medföra att beslut skulle kunna fattas i en tidigare otänkbar hastighet. Det var dock denna snabbhet som kommittén till Edisons förvåning vände sig emot. Edisons apparat sågs som ett hot mot minoriteter vars enda möjlighet att få igenom sina beslut var att genom en utdragen debatt övertyga sina motståndare om de egna argumentens giltighet.²⁸

---

²⁵ Marcy Carsey & Tom Werner, *David Sarnoff*, TIME, elektronisk utgåva:

<http://www.time.com/time/time100/builder/profile/sarnoff.html>, 2001-09-10

²⁶ Leif Lewin, *Folket och eliterna*, (Stockholm: Almqvist och Wiksell, 1970), 237ff.

²⁷ Richard Davis, 35.

²⁸ Anthony G. Wilhelm, *Democracy in the Digital Age*, (New York: Routledge, 2000), 1.

Även om det har gått över hundra år sedan Edison försökte förändra de demokratiska processerna är mycket sig likt. Det är den elektroniska teknikens snabbhet som framhålls som dess främsta förtjänst, men samtidigt dess största synd.²⁹ Med Internet kommer nya möjligheter att kontakta beslutsfattare. Det kan tyckas att det inte är någon större skillnad att ställa en fråga till en beslutsfattare via vanlig post eller ställa den i ett debattforum, men det finns några skillnader. Det är på många sätt enklare att utnyttja debattforumet; du behöver inte skriva ett brev, frankera det och sedan posta det, utan i likhet med Edisons uppfinning räcker det med en knapptryckning. Det gör att tiden till eftertanke minskar och att det därmed finns en risk för att fler inlägg görs i vredesmod. Det finns studier som pekar på att den elektroniska diskussionen blir mer aggressiv på ett sätt som undviks när debattanterna står ansikte mot ansikte.³⁰ Ett annat problem som uppstår gäller medborgares förväntningar kring svar på frågor. En kanadensisk undersökning har visat att samtidigt som 87 % av ett antal tillfrågade medborgare förväntade sig ett svar på ett brev till en politisk beslutsfattare inom 2 veckor, så förväntade sig 90 % ett svar på ett mejl inom 4 timmar.³¹ Det finns en risk att liknande krav på snabba svar även gäller för lokala debattforum. Det är av förklarliga skäl svårt för politiker att svara så snabbt, vilket i sin tur kan inverka på allmänhetens förtroende för de folkvalda. Det kan även bli en källa till irritation och därigenom ett aggressivare tonläge i debatten.

Det är mot bakgrund av ovanstående intressant att se om den elektroniska debatten medför att medborgarna kräver snabba svar av politiker. De är även av intresse att se om det fungerar som en kanal för missnöje, samt att studera om debatten sker i ett aggressivt tonläge.

Internet kontra det personliga mötet

Den stora skillnaden mellan vanliga diskussioner och de som försiggår i elektroniska debattforum är att Internet inte innebär ett möte ansikte mot ansikte. Att Fishkin kallar sin modell för *face-to-face democracy* visar vilken vikt han lägger vid det personliga mötet.³² Som ovan konstaterats är ett av argumenten för att diskussion ska föregå kollektiva beslut att man argumenterar utifrån ett allmänintresse när man står inför andra. Huruvida det även gäller i

---

²⁹ Benjamin Barber, 18.

³⁰ William H. Dutton, *Society on the Line*, (Oxford: Oxford University Press, 1999), 186.

³¹ Steven Clift, *The E-Democracy E-book: Democracy is Online 2.0*, elektronisk utgåva:
<http://www.publicus.net/ebook/edemebookr1.doc>, 2001-05-01.

³² James S. Fishkin, 20.

elektroniska forum är en empirisk fråga. Det behöver inte vara ett så stort problem om de inlägg som görs i ett elektroniskt forum inte är anonyma. Om man tvingas signera ett inlägg med sitt namn tvingas man samtidigt att framföra åsikter som man kan stå för. Dessutom finns möjligheten att den elektroniska diskussionen kretsar kring vad man säger snarare än hur man säger det, dvs. att argumenten väger tyngre än retoriken.

Det är dock inte självklart om det är att föredra en debatt där deltagarna är tvungna att signera inlägg med sitt namn. Fördelen med anonyma inlägg är att de eventuella brister i det jämlika samtalet som uppstår genom deltagarnas skilda sociala status försvinner. Det är ett argument som exempelvis William H. Dutton lyft fram.³³ Anonymiteten ger också en möjlighet att framföra obekväma åsikter som man av olika skäl inte kan sätta sitt namn under. Mot det måste man väga risken att debatten inte får de positiva effekter som eftersträvas när möjlighet till anonymt deltagande ges. Dessutom kan tilläggas att de tidigare nämnda farhågorna för att debatten förs i ett aggressivt tonläge och blir en kanal för missnöje torde vara än större om inläggen görs anonymt. Huruvida det råder en skillnad mellan anonyma och undertecknade inlägg är en empirisk fråga.

Med anledning av ovanstående är det av intresse att se hur många inlägg som görs anonymt och om vi kan se några skillnader mellan dessa inlägg och de som undertecknats av någon.

Det här kapitlet kan summeras genom att konstatera att den deliberativa demokratin bygger både på ett brett deltagande och på diskussion med vissa innehållsliga krav, egenskaper som här har preciserats för en studie av kommunala diskussionsforum. Förutom de frågeställningar som ovan ringat in vad som är intressant att undersöka måste vi även studera i vilken utsträckning det förekommer diskussion i de kommunala debattforumen. För att få ett kvantitativt mått på diskussionens omfattning bör antalet inlägg och deras längd undersökas. *Vi bör därför se hur många inlägg som görs per dag och hur långa dessa inlägg är.* Dessutom bör även de ovan preciserade frågeställningarna få en operationell form, men innan vi ger oss in på det finns det anledning att se närmare på den tidigare forskning som gjorts i ämnet.

---

³³ William H. Dutton, 187.

III. TIDIGARE FORSKNING

Det här kapitlet kommer att ägnas åt tidigare forskning som är av relevans för den här rapporten. Det dels för att se hur andra valt att lägga upp sina undersökningar och dels för att i den mån det är möjligt få något att jämföra de empiriska resultaten med.

Diskussionsgrupper på Internet och deliberation

Det finns många antaganden kring vilka effekter diskussion över Internet har, men få har gjort några empiriska studier. En som har försökt är Richard Davis, som i boken *Web of Politics: The Internet's Impact on the American Political System* undersöker de inlägg som gjorts i tre stycken diskussionsgrupper på Internet, s.k. Usenet-grupper, under en veckas tid. I studien fann han att det inte var något egentligt utbyte av åsikter utan snarare ett förstärkande av åsikter som deltagarna redan besatt. Han fann dessutom en hög grad av *ad hominem*-angrepp och en låg grad av hänvisning till andra källor.³⁴

Anthony G. Wilhelm har vidareutvecklat Davis studie och gett den en utförligare teoretisk ram. I boken *Democracy in the Digital Age* ägnar han ett kapitel till att studera graden av deliberation i ett antal diskussionsgrupper på Internet. Han har där valt att angripa själva diskussionen snarare än dess deltagare. I undersökningen utgår Wilhelm från fyra frågor:³⁵

1. I vilken grad utgör inlägg förmedlande av åsikter respektive sökande efter information?
2. Vilken grad av interaktivitet sker, dvs. hur många inlägg bemöts av andra inlägg?
3. Hur pass homogena är de grupper inom vilka diskussioner förs?
4. I vilken utsträckning underbyggs inläggen med argument?

Den första frågan som Wilhelm utgår ifrån torde vara mer aktuell vid undersökningar av allmänna diskussionsgrupper än lokalt anknutna debattforum, men informationssökande frågor kan även förekomma i ett lokalt diskussionsforum. Frågan är dock hur man ska se på sökande efter information. Wilhelm är inte tydlig på den punkten, vilket gör att frågan inte känns speciellt väl underbyggd.³⁶ Den andra frågan känns mer relevant och det är dessutom

---

³⁴ Richard Davis, 157ff.

³⁵ Anthony G. Wilhelm, 88ff.

³⁶ Se *ibid.*, 88.

ett mer lätthanterligt mått att undersöka hur många svar varje inlägg får. Med den tredje frågan avser Wilhelm hur stor del av inläggen som uttrycker en åsikt som överensstämmer med majoritetens. Det känns som ett svårhanterligt mått som dessutom är svårtolkat. Den sista frågan är dock intressant, för om ett förslag eller en åsikt ska ha de positiva deliberativa egenskaper som tidigare tagits upp bör övriga deltagare kunna ta ställning till de argument som inlägget bygger på. Om ett förslag eller åsikt presenteras utan något angivet skäl är det mindre troligt att förslaget vinner stöd eller att åsikten får förståelse. Av samma skäl är graden av hänvisning till andra källor ett intressant mått. En hänvisning till en annan källa kan ses som ett åberopande av stöd för en åsikt eller ett förslag. Graden av hänvisning till andra källor än inom diskussionsgruppen är ett mått som finns med i såväl Davis' som Wilhelms undersökning.³⁷

Wilhelm valde i sin undersökning att studera 500 inlägg i 10 olika diskussionsgrupper. De diskussionsgrupper som ingår i Wilhelms undersökning är av två olika slag; Usenet-grupper och diskussionsgrupper som administreras av det privata företaget AOL. Han fann i undersökningen att dessa grupper visade en hög grad av homogenitet och en låg grad av interaktivitet. Andelen inlägg som fick ett svar var inte högre än ungefär 15 % i Usenet-grupperna och ungefär 23 % i AOL:s grupper. Av inläggen var huvuddelen underbyggda med argument; 67,8 % i Usenet-grupperna respektive 75,6 % i AOL:s grupper. Med anledning av den låga graden av interaktion kom Wilhelms till slutsatsen att dessa diskussionsgrupper uppvisar en låg grad av deliberation.³⁸

Det finns dock anledning att se närmare på några av dessa resultat. De analysenheter som används i Wilhelms studie anser jag bidrar starkt till en del av resultaten; att graden av homogenitet är hög när man har med diskussionsgrupper med namn som *nationalism.white*, *nationalism.black* och *white-power* i urvalet är knappast förvånande.³⁹ Att graden av interaktivitet var så pass låg är mer oroväckande. Det finns dock skillnader mellan de diskussionsgrupper som Wilhelm undersöker och kommunala debattforum. För det första är den gemensamma nämnaren mellan deltagarna i de kommunala forumen den geografiska tillhörigheten istället för intresset för en specifik fråga. Dessutom har inte alla deltagare i det kommunala debattforumet samma roll. En del deltar i egenskap av politiker eller tjänsteman medan andra

---

³⁷ Ibid., 93ff.

³⁸ Ibid., 97ff.

³⁹ För fullständig information kring urvalet se ibid., 162.

argumenterar utifrån sin roll som medborgare. Det är möjligt att dessa skillnader gör att diskussionen får en annan karaktär. Det finns därför anledning att se närmare på några av de studier av kommunala diskussionsforum som gjorts.

Kommunal debatt på Internet

Agneta Ranerup är en av få forskare som sett närmare på de debattforum som finns i anslutning till de kommunala hemsidorna i Sverige. Hon har bland annat studerat de tre stadsdelsnämnder i Göteborg som deltog i det så kallade DALI-projektet, vilket innebar att kommunen med stöd från EU skapade elektroniska debattforum.⁴⁰ Utifrån resultaten i den studien föreföll det som om antalet inlägg från politiker korrelerade med antalet inlägg från allmänheten. Det är dock svårt att avgöra kausalitetsriktningen. Det kan vara så att ett högt antal inlägg från allmänheten leder till fler svar från politikernas sida, men förhållandet kan även vara det omvända. Det finns anledning att återkomma till det sambandet. En annan av Agneta Ranerups studier anknyter till den tidigare nämnda undersökningen av Wilhelm. Ranerup jämför där graden av dialog i kommunala diskussionsforum på Internet med de resultat Wilhelm fick. Hon kommer till slutsatsen att det är en högre grad av dialog i de kommunala debattforumen.⁴¹

De sistnämnda resultaten förtjänar dock några kommentarer. Ranerup studerar i sin undersökning hur stor andel av inläggen i respektive forum som är gjorda i trådar. Hon jämför sedan sina resultat med andelen inlägg som refererar till tidigare inlägg i Wilhelms studie, något som är två olika saker. Det är bara inlägg som är någon form av respons till tidigare inlägg som faller in under Wilhelms operationalisering. Det mått som Ranerup använder sig av innefattar som sagt alla inlägg som görs i en tråd. Det innebär att även det ursprungliga inlägget räknas med givet att det får ett svar. Dessutom behöver de inlägg som faller in under Ranerups operationalisering inte nödvändigtvis utgöra en respons på tidigare inlägg, utan det räcker att det skrivs i samma tråd. Det är därför svårt att jämföra de två måtten på det sätt som hon gör. Vilka av de två sätten är då att föredra? Det sätt att mäta som Ranerup använder sig av är enklare och besparar en del arbete, men samtidigt har det en del brister. För det första kan ett inlägg bemötas utan att det sker i samma tråd och omvänt

---

⁴⁰ Agneta Ranerup, "Elektronisk debatt i kommunal politik", i *IT i demokratins tjänst*, Demokratiutredningens forskarvolym nr 7, SOU 1999:117, 296ff.

⁴¹ Agneta Ranerup, *Do citizens 'do politics with words'*, (2000), elektronisk utgåva:
<http://www.informatik.gu.se/~agneta/DEXARaner.WordMAC.pdf>, 2001-05-20.

innebär ett inlägg i samma tråd inte nödvändigtvis att det refererar till tidigare inlägg. För det andra blir det märkligt i och med att inlägg som inte refererar till andra inlägg betecknas som en form av interaktion beroende på om andra inlägg görs i samma tråd. Sammantaget gör det att jag anser att en operationalisering som ligger närmare Wilhelms är att föredra givet att man har tid och möjlighet att använda sig av ett sådant upplägg.

IV. UNDERSÖKNINGENS UPPLÄGG

Innan vi går in på hur den empiriska undersökningen bör läggas upp kan det vara på sin plats att rekapitulera vilka frågor som vi tidigare funnit vara av vikt för undersökningen. Jag har valt att dela upp frågorna i sex kategorier. Dessutom har jag mot bakgrund av resonemanget i det föregående kapitlet lagt till två frågor rörande karaktären på inläggen. Dessa två frågor berör i vilket utsträckning förslag och åsikter är underbyggda av argument respektive innehåller någon hänvisning till andra källor.

Debattens omfattning och möjligheter till deltagande

- Hur många inlägg görs per dag och hur långa är dessa inlägg?
- Vidtas åtgärder för att möjliggöra deltagande även för de som inte har tillgång till Internet i hem eller på arbetsplats?
- Är de lokala diskussionsforumen begränsade till kommunens invånare?

Debattens deltagare

- Hur fördelas antalet inlägg mellan medborgare, politiker och tjänstemän?

Kommunikationen

- Hur ser kommunikationen mellan medborgare, politiker och tjänstemän ut?
- I vilken utsträckning besvaras frågor från medborgare som riktar sig till politiker eller tjänstemän?

Inläggens karaktär

- Förmedlar debattdeltagarna dold information?
- Leder debatten till att det kommer fram nya förslag i politiska frågor?
- Argumenterar debattdeltagarna utifrån ett allmänintresse?
- I vilken utsträckning underbyggs förslag och åsikter med argument?
- I vilken utsträckning hänvisar debattdeltagare till andra källor när de för fram åsikter eller förslag?

Missnöje och samtalston

- Medför den elektroniska debatten att medborgarna kräver snabba svar av politiker?
- Är debattforumet en kanal för missnöje?
- Är det ett aggressivt tonläge i debatten?

Namn och anonym

- Hur stor andel av inläggen görs anonymt?
- Kan vi se några skillnader mellan de inlägg som gjorts anonymt och de som undertecknats av någon?

Metod

För att kunna studera det empiriska materialet måste vi välja en metod för att nå svar på de ovan ställda frågorna. Som tidigare nämnts har de studier som gjorts av diskussioner som pågått inom ramen för medborgarpaneler valt att fokusera på deltagarna och deras preferenser. Vid medborgarpaneler har man kontroll för vilka som deltar, vilket gör att de skiljer sig från de elektroniska debattforum som är studieobjekt i den här undersökningen. Det är svårt att få reda på vilka som deltar i de elektroniska debatterna och det är än svårare att kunna avgöra preferensförändringar då man av förklarliga skäl inte kan få reda på vilka deltagarna är innan de deltar. Man skulle kunna tänka sig att man studerade upplevda preferensförändringar och intryck av andra debattörers deltagande, men problemet att fastställa vilka som deltar i diskussionen kvarstår eftersom många deltar anonymt.

Jag har med anledning av ovanstående istället valt att använda inläggen som analysenhet, vilket gör att undersökningen i likhet med Wilhelms studie blir en innehållslig analys. Wilhelm motiverar valet av metod med att kvaliteten på inläggen och graden av interaktivitet är de viktigaste deliberativa elementen i en nätbaserad politisk diskussion.⁴² Det går att lyfta fram andra element som är viktiga i en deliberativ diskussion beroende på vilken teoretisk utgångspunkt man har, men det går knappast att förneka vikten av interaktivitet. Wilhelm ser ytterligare fördelar i sitt val av analysmetod genom att han förmår placera inläggen i sin kontext, samt det faktum att deltagarna i diskussionen inte är medvetna om att de studeras.⁴³

---

⁴² Anthony G. Wilhelm., 90f.

⁴³ Ibid., 90f.

Operationaliseringar

För att kunna besvara en del av de ovan nämnda frågorna krävs att de operationaliseras. De variabler som frågorna ger upphov till är indelade i samma kategorier som tidigare.

Debattens omfattning och möjligheter till deltagande

För att beräkna antalet inlägg har alla inlägg som gjorts inom den period som faller inom ramen för urvalet räknats, men om exakt samma inlägg lagts in flera gånger efter varandra har det endast räknats en gång. Längden på inläggen har mätts i antalet ord som ingår i inlägget med undantag för rubriken. För att undersöka om kommunerna ifråga gjort något för att underlätta deltagandet i debatten har jag studerat om medborgarna har tillgång till publika datorer med Internetuppkoppling.

Debattens deltagare

Det gäller här att skilja på tre olika sorters debattdeltagare. De inlägg som undertecknats av någon som sitter i kommunfullmäktige eller motsvarande har klassificerats som inlägg av politiker. Till tjänstemän räknar jag de som arbetar inom den kommunala förvaltningen, men även företrädare för kommunalt ägda bolag. De som inte faller in under dessa två kategorier har ansetts delta i egenskap av medborgare.

Kommunikationens karaktär

För att mäta graden av kommunikation har jag valt en operationalisering som ligger i närheten av den som Wilhelm använt och som tidigare nämnts. Jag har mätt andelen inlägg som utgör en respons på tidigare inlägg. Med det avses om inlägget ifråga bemöter ett tidigare inlägg med argument eller med en fråga. Jag har även valt att räkna med inlägg som uttrycker en ståndpunkt i samma fråga i samma diskussionstråd eller i anslutning till tidigare inlägg. "I anslutning till" tolkas här som inom två veckor. Inlägg som endast efterlyser svar eller ger kommentarer till egna inlägg räknas dock inte in.

För att få en bättre bild av hur kommunikationen tar sig uttryck har jag gjort skillnad på vertikal och horisontell kommunikation. Med vertikal kommunikation avses kommunikation mellan medborgare å ena sidan och politiker eller tjänstemän å andra sidan. All övrig kommunikation räknas som horisontell. I de fall där det har varit svårt att avgöra huruvida det är fråga om horisontell eller vertikal kommunikation har det betraktats som horisontell kommunikation.

Med fråga avses en fråga ställd till politiker eller tjänsteman och som berör den politiska verksamheten eller ett politiskt beslut. Frågan anses vara besvarad i och med att den bemöts med ett inlägg från en politiker eller en tjänsteman. Det behöver således inte vara ett fullgott svar på frågan, utan det räcker med någon form av bemötande. Detta kan motiveras genom att ett bemötande oavsett innehåll visar att det ursprungliga inlägget uppmärksammats, men framför allt genom att det är svårt att bedöma huruvida ett svar är fullgott eller inte. Dessutom finns alltid möjligheten för medborgare följa upp med fler frågor om de inte är nöjda med svaret.

Inläggens natur

Ett inlägg har klassificerats som en åsiktsyttring om skribenten avger sin åsikt i en lokal politisk fråga. För att ett inlägg ska ha betecknats som ett förslag kan det vara hur obetydligt förslag som helst, men det ska gälla något som ligger inom den kommunala politikens område.

En åsikt eller ett förslag har ansetts vara underbyggt med argument om något motiv åberopats i inlägget. Detta oavsett hur orimligt motivet än kan bedömas vara. Det är inte en definition som enbart gjorts för att undvika att hamna i svåra tolkningssituationer, utan även därför att en argumentation som vilar på något skäl ger möjlighet för andra att avgöra hur pass tungt det skälet väger. Dessutom är det lättare att bemöta ett förslag eller en åsikt om man vet vilka argument som ståndpunkten grundas på. Av samma skäl har jag bedömt på ett liknande sätt när det gäller om man hänvisat till någon källa när åsikter och förslag förts fram; för att ett inlägg ska anses hänvisa till en källa räcker det med att någon källa utanför debattforumet nämns i inlägget. Det ska dock vara en källhänvisning som ska kunna kollas upp av övriga debattdeltagare.

När det gäller huruvida skribenten argumenterar utifrån ett allmänintresse eller inte kan det leda till svåra tolkningssituationer. Jag har därför istället valt att undersöka i vilken utsträckning som debattdeltagarna argumenterar utifrån ett egenintresse eller inte.

Missnöje och samtalston

För att se om medborgarna kräver snabba svar från politiskt ansvariga har jag studerat graden av missnöje med avseende på avsaknad av svar på tidigare inlägg. Jag har även studerat hur lång tid efter det ursprungliga inlägget som missnöje över avsaknad av svar uppstår. För att fånga upp allmänt missnöje har även andelen inlägg som uttrycker missnöje

med avseende på kommunal verksamhet och politiker studerats. Det innefattar även ovan nämnda missnöje över brist på svar i debatten.

När det gäller tonläget i debatten har jag valt att studera det genom att beräkna andelen inlägg som innehåller ord skrivna med versaler, vilket är ett mått som kräver sin förklaring. Internet har sitt ursprung i ett textbaserat system för kommunikation. I och med att det är svårt att förmedla vissa uttryck och känslor i en textbaserad dialog har vissa språkliga konstruktioner fått en annan betydelse än de har i övriga sammanhang. Med den utvecklingen har även vissa etikettsregler tillkommit. Till dessa etikettsregler hör att man vid diskussioner över Internet undviker att skriva ord med versaler, eftersom det uppfattas som att man skriker.⁴⁴ Ett sätt att mäta om det är ett aggressivt tonläge i de kommunala diskussionsforumen är därför att se hur många inlägg som använder sig av ord skrivna med versaler. Ord som är olika former av förkortningar eller akronymer har dock inte räknats med och inte heller namn på företag eller organisationer. Det är möjligt att variabeln kan fånga upp en del annat än det som avses och även missa en del som borde fångas, vilket i så fall skulle ge upphov till validitetsproblem. Variabeln bör därför främst ses som ett komplement till den generella missnöjesvariabeln.

Undertecknade respektive anonyma inlägg

De inlägg som är skrivna av en signatur som har såväl förnamn som efternamn har klassificerats som ett undertecknat inlägg. Det namnet kan naturligtvis vara en pseudonym, vilket är ett problem. Även om man bör ha det i åtanke när man studerar resultaten ska man inte överdriva problemet; antalet diskussionsdeltagare som väljer en pseudonym som är ett vanligt för- och efternamn kan antas vara ganska litet. Alla övriga inlägg anses vara anonyma.

Urval

De debattforum som är av intresse för den här undersökningen är de där kommunen håller i forumet och där det tydligt framgår att forumen är till för debatt. Vissa kommuner har hemsidor där besökaren kan uttrycka åsikter på en sida i anslutning till hemsidan, men som fungerar mer som en elektronisk anslagstavla. Dessa faller utanför undersökningen, eftersom de inte är skapade för att ge utrymme för en politisk debatt. För att jag ska kunna undersöka de inlägg som gjorts har jag dessutom begränsat urvalet till de debattforum som har arkiv med gamla inlägg tillgängliga via Internet. För att ett debattforum ska kunna ingå i

---

⁴⁴ För etikettsregler på Internet se exempelvis <http://www.e.kth.se/esekt/help/netiquette/>

undersökningen krävs således att det är tydligt angivet att forumet är skapat för debatt, att det ligger på den aktuella kommunens hemsida, samt att det har ett arkiv av gamla inlägg tillgängligt.

Enligt SKTF:s rapport har idag ca 15 % av de svenska kommunerna elektroniska debattforum.⁴⁵ Det finns en risk att dessa forum väcker en stor entusiasm initialt, men att deltagandet sjunker med tiden.⁴⁶ Jag har därför valt att utgå från de debattforum som Agneta Ranerup tar upp i en undersökning från 1999.⁴⁷ De är forum i kommuner som var tidigt ute med debattforum. Hon tar där upp nio debattforum som uppfyller hennes urvalskriterier, vilket innebär att de är forum där det diskuteras politik och de görs mer än 10 inlägg per månad.⁴⁸ Av dessa nio uppfyller tre de ovan nämnda urvalskriterierna. Dessa tre utgörs av två kommuner och en stadsdelsnämnd. De två kommunerna är Bollnäs och Sandviken, vilka båda ligger i Gävleborgs län. Sandviken har ca 38 000 invånare och Bollnäs har ca 27 000 invånare. Stadsdelsnämnden ifråga är Askim, som är en av Göteborgs 21 stadsdelar och har ca 21 000 invånare.

När det gäller vilka inlägg som ingår i undersökningen har jag valt att undersöka alla inlägg under en viss tidsperiod istället för att slumpmässigt välja ut inlägg. Det gör det lättare att sätta in inläggen i deras kontext och det ger även en bättre bild av debatten. När det gäller Bollnäs debattforum har jag inte tagit med de inlägg som gjorts i den sektion där man får ge sin åsikt om själva forumet. I de övriga forumen finns ingen sådan ämneskategori, utan man har istället möjligheten att kontakta ansvariga för forumet via e-post. Eftersom Sandviken gjort om sitt forum och de inlägg som finns att tillgå i det nya forumet sträcker sig tillbaka till den första januari 2001 utgör det en lämplig startpunkt för undersökningsperioden. För att maximera *n-talet* har jag eftersträvat en så lång tidsperiod som möjligt. Samtidigt har jag varit tvungen att ta hänsyn till att inlägg som gjorts i slutet av undersökningsperioden kan få svar efter periodens slut. Sammantaget innebar dessa faktorer att undersökningsperioden blev årets första fyra månader, vilket i sin tur medförde att antalet inlägg som ingår i undersökningen uppgår till 377 stycken.

---

⁴⁵ Om demokratiska processer och offentlig service på Sveriges kommuners webbplatser, 14.

⁴⁶ En tendens som framgår i Ranerups studier, se exempelvis Agneta Ranerup, "Elektronisk debatt i kommunal politik", 296f.

⁴⁷ Agneta Ranerup, *Do citizens 'do politics with words'*,

<http://www.informatik.gu.se/~agneta/DEXARaner.WordMAC.pdf>, 2001-05-20.

⁴⁸ Ibid.

Material och generaliserbarhet

Det empiriska materialet utgörs huvudsakligen av inlägg i debattforumen. Ett par kommentarer kring de två kommunerna och stadsdelsnämnden ifråga kan dock vara på sin plats. För det första är Askim en stadsdelsnämnd, vilket innebär att det endast är en del av en kommun och på så vis skiljer sig från Bollnäs och Sandviken. För det andra är Sandviken med sina 38 000 invånare klart större än Bollnäs och Askim som har 27 000 respektive 21 000 invånare. Dessa fakta bör vara i åtanke när man studerar de empiriska resultaten.

Även om syftet med rapporten inte är att jämföra de olika forumens utformning är det värt att notera några skillnader med avseende på hur de är uppbyggda. De tre debattforumen liknar varandra på så vis att det i samtliga finns möjligheten att besvara inlägg i trådar. De skiljer sig dock åt på några andra punkter. I Askims debattforum kan man välja att skriva ett inlägg i någon av ett antal ämneskategorier eller så kan man välja att skapa en ny kategori. Webbredaktören kan dock ändra förslag på ny kategori. I Bollnäs forum, som kallas för Bollnäsdialogen, finns också ett visst antal ämneskategorier, som kallas dialoger. Det skiljer sig från Askims upplägg på så vis att varje dialog har en svarsskyldig politiker eller tjänsteman. Man kan föreslå nya dialoger om det är något ämne man vill ska tas upp och man kan alltid ta upp vilket ämne som helst i den allmänna dialog som kallas Samhällsdialog. I Sandvikens debattforum finns ingen indelning i ämneskategorier.

Innan vi går in på resultaten är det på sin plats att ta upp de osäkerheter som undersökningen är behäftad med. De debattforum som ingår i undersökningen är utvalda för att det funnits en längre tid och vid tidigare studie har visat sig tillhöra de mest aktiva forumen. Dessutom är inläggen i respektive forum inte slumpmässigt utvalda, utan det är en totalundersökning av inläggen som gjorts under de fyra första månaderna av 2001. Det gör att man bör vara försiktig med generaliseringar utifrån resultaten. Man bör av samma skäl inte heller dra några långtgående slutsatser av skillnaderna mellan de tre debattforumen, även om de kan ge vissa indikationer om vad som påverkar debatten. Vidare är inläggen kodade utifrån de operationaliseringar som presenterats ovan, men i vissa fall blir det en tolkningsfråga hur ett inlägg ska bedömas. Det kan innebära ett reliabilitetsproblem. För att få en uppfattning om hur stort det problemet är har 10 % av inläggen kodats av en oberoende kodare, vilket gav en

överensstämmelse som uppgick till 0,92 som lägst. Ett resultat som måste anses vara godtagbart.⁴⁹

V. RESULTAT

I det här kapitlet presenteras resultaten av den empiriska undersökningen. För att behålla en tydlig struktur är resultaten redovisade i samma ordning som undersökningsfrågorna tidigare presenterades i.

Debattens omfattning och medborgarnas möjlighet att delta

Om vi inledningsvis studerar de inlägg som gjorts i de tre forumen så uppgår det totala antalet inlägg under undersökningsperioden till 377 stycken. Dessa inlägg fördelar sig mellan de olika forumen i enlighet med *tabell 3*, som även visar antalet inlägg per dag och antalet ord per inlägg.

Tabell 3. Antalet inlägg och deras längd.

	Askim	Bollnäs	Sandviken	<i>Totalt</i>
Inlägg	32	208	137	377
Inlägg/dag	0,3	1,7	1,1	3,1
Ord/inlägg	86,5	82,8	131,3	100,7

Kommentar: Med ord avses totala antalet ord i inlägget med undantag för inläggets rubrik. Samtliga variabler är avrundade till en decimal.

Antalet inlägg är mycket lägre i Askim än i de övriga forumen. Visserligen är även invånarantalet lägre än i Bollnäs och Sandviken, men inte i den utsträckning som antalet inlägg antyder. En annan förklaring skulle kunna ligga i att Askim i egenskap av stadsdelsnämnd inte lockar till debatt på samma sätt som de kommuner som ingår i undersökningen, men för att avgöra om så är fallet krävs en mer omfattande undersökning.

---

⁴⁹ Från totala antalet inlägg valdes 10 % ut genom ett oberoende slumpmässigt urval och kodades av en oberoende kodare. Resultaten i den kodningen jämfördes sedan variabel för variabel med den ursprungliga kodningen för att se hur pass väl de överensstämde. Ett resultat över 0,8 brukar anses vara godtagbart. För utförligare förklaring kring måttet se Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, (Beverly Hills: Sage, 1980), kap. 12.

Det är inte speciellt fruktbart att jämföra antalet inlägg med vad Wilhelm kommer fram till, dels eftersom det inte framgår av hans studie hur många medlemmar de diskussionsgrupper han studerar har och dels för att det rör sig om så pass skilda forum för debatt. Agneta Ranerup tar inte upp antalet inlägg i den studie som tidigare refererats till, men i andra studier tar hon upp antalet inlägg i olika svenska debattforum, vilka bland annat innefattar de forum som ingår i den här undersökningen. Om man jämför hennes resultat med tabellen ovan förefaller det som om antalet inlägg ökat i Bollnäs debattforum medan det i de övriga forumen i stort sett är oförändrat. Det bör dock påpekas att dessa mätningar gjorts vid olika tidpunkter på året, vilket gör att de inte är riktigt jämförbara.⁵⁰

Som framgår av tabellen är längden på inläggen i hela populationen i genomsnitt 100,7 ord per inlägg, vilket är i paritet med vad Wilhelm kom fram till i sin undersökning.⁵¹ Det bör dock påpekas att ett av inläggen i Bollnäs debattforum är avsevärt längre än övriga inlägg i undersökningen. Det inlägget innehåller 2458 ord, vilket gör att det får en förhållandevis stor inverkan på resultaten. Om vi inte tar med det inlägget sjunker det genomsnittliga antalet ord per inlägg i Bollnäs till 71,3 och i hela populationen till 94,5. För att få en bild av hur långa dessa inlägg är kan det nämnas att det här stycket innehåller 110 ord.

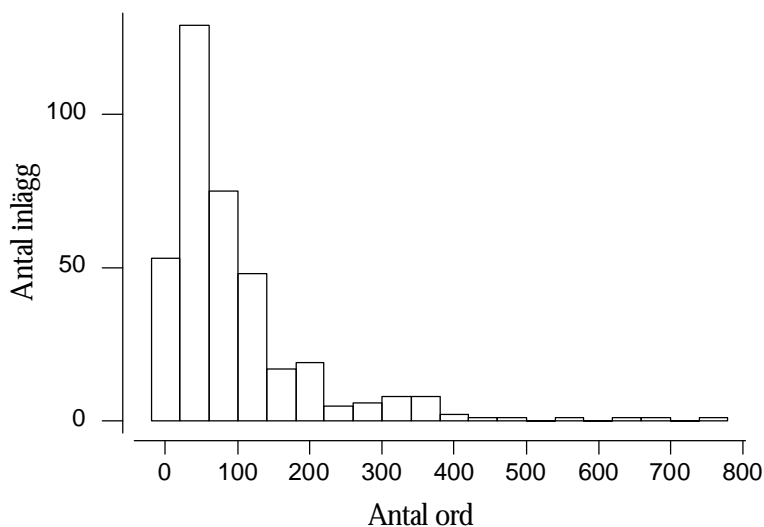
Antalet ord per inlägg är inte normalfördelat vilket illustreras i nedanstående diagram där man kan se frekvensfördelningen. Det framgår av diagrammet att en stor andel inlägg är mycket korta och det är ett mindre antal långa inlägg som drar upp medelvärdet. Det mycket långa inlägget i Bollnäs debattforum är inte med i diagrammet.

---

⁵⁰ Jfr. Agneta Ranerup, "Elektronisk debatt i kommunal politik"; Agneta Ranerup, *One-Line Forums as a Tool for People Centred Governance: Experiences from Local Government in Sweden*, (2000), elektronisk utgåva: http://www.informatik.gu.se/~agneta/CIRA-26_July_Citizen.pdf

⁵¹ Anthony G. Wilhelm, 97.

Diagram 1. Frekvensfördelning med avseende på ord per inlägg (ett extremvärde, ett inlägg med 2458 ord är inte medräknat).

När det gäller tillgången till Internet så finns det såväl i Askim som i Bollnäs och Sandviken möjlighet att i bibliotek använda publika datorer med Internetuppkoppling för att delta i debatten.⁵² Det finns således möjligheter även för de som inte har tillgång till Internet i hem eller arbete att delta i debatten. Att alla har möjlighet att delta innebär inte att alla deltar på samma villkor. Det är naturligtvis lättare för de invånare som i sin dagliga tillvaro kommer i kontakt med Internet att följa med och delta i debatten.

Det går i samtliga av debattforumen i undersökningen att göra inlägg utan att på något sätt verifiera att man tillhör kommunen. Det gör att det är fritt fram för alla som har tillgång till Internet att delta i debatten. Noterbart är att *en* person står för 18 (ca 13 %) av de inlägg som gjordes i Sandvikens forum under den aktuella perioden och det framgår från den personens inlägg att han inte ens är bosatt i Sandviken längre.

---

⁵² För utförligare information se respektive kommuns hemsida.

Debattens deltagare

Det är som tidigare konstaterats av vikt att politiker deltar i debatten för att ge den legitimitet. Om politiker bemöter allmänhetens inlägg i en hög utsträckning kan det sporra engagerade medborgare att delta i debatten. Det är av förklarliga skäl mer intressant att delta i en politisk debatt om det tydligt framgår att de som fattar de politiska besluten läser inläggen. Det är dock i samtliga forum som ingår i undersökningen tjänstemän snarare än politiker som deltar i debatten, vilket framgår i *tabell 4*. Något som antyder att det snarare är frågor av förvaltningskaraktär än politiska beslut som diskuteras.

Tabell 4. Fördelning mellan olika debattdeltagare.

	Askim	Bollnäs	Sandviken	<i>Totalt</i>
Politiker	9,4 % (3)	7,2 % (15)	2,2 % (3)	5,6 % (21)
Tjänstemän	25 % (8)	22,6 % (47)	11,7 % (16)	18,8 % (71)
Medborgare	65,6 % (21)	70,2 % (146)	86,1 % (118)	75,6 % (285)
<i>Totalt</i>	100 % (32)	100 % (208)	100 % (137)	100 % (377)

Kommentar: Tabellen visar fördelningen av inläggen med avseende på kategorierna politiker, tjänstemän och medborgare av det totala antalet inlägg i respektive forum och totalt i undersökningen.

Om vi tittar närmare på vilka politiker som deltar i debatten finner vi att samtliga av de politiker som deltagit i debatten befinner sig på höga politiska poster i den kommunala politiken. Anmärkningsvärt är att med undantag för en vänsterpartist i Askim så är alla deltagande politiker socialdemokrater. Socialdemokraterna är ledande parti i såväl Askim som Bollnäs och Sandviken. Det finns alltså inga inlägg från några borgerliga politiker i något av forumen. Att det endast är ett fåtal politiker som deltar i respektive debattforum och dessa dessutom tillhör partitoppen inom det parti som är det ledande är inte bra för debatten. Om inte de politiker som finns i kommunerna deltar i debattforumen och diskuterar politiska frågor är det svårt att begära att vanliga medborgare ska göra det.

Kommunikationens karaktär

För att studera hur kommunikationen mellan de olika debattdeltagarna tar sig uttryck har jag, som tidigare nämnts, gjort en indelning i vertikal och horisontell kommunikation. I *tabell 5* framgår hur stor andel av det totala antalet inlägg som utgör en respons på tidigare inlägg. Det framgår även hur stor andel av den responsen som utgörs av vertikal respektive horisontell kommunikation.

Tabell 5. Kommunikationens karaktär.

	Askim	Bollnäs	Sandviken	<i>Totalt</i>
Vertikal	46,9 % (15)	48,6 % (101)	24,1 % (33)	39,5 % (149)
Horisontell	18,8 % (6)	10,6 % (22)	48,9 % (67)	25,2 % (95)
<i>Summa</i>	65,6 % (21)	59,1 % (123)	73,0 % (100)	64,7 % (244)

Kommentar: Tabellen anger hur stor andel av det totala antalet inlägg i respektive forum och i hela undersökningen som utgör vertikal respektive horisontell kommunikation. Med summa avses den andel som utgör någon form av kommunikation.

Ranerup kom i sin undersökning fram till att graden av dialog var mycket hög i de tre forum som även ingår i min undersökning, men hon använde som tidigare nämnts en annan operationalisering av begreppet, vilket gör att resultaten inte är jämförbara. Om man istället väljer att jämföra resultaten i *tabell 5* med de resultat som Wilhelm fick i sin studie finner man att graden av kommunikation är avsevärt högre i de kommunala debattforumen. Det bör dock påpekas att huvuddelen av den kommunikationen är vertikal, dvs. mellan medborgare å ena sidan och politiker och tjänstemän å andra sidan. Om vi endast ser till den horisontella kommunikationen ligger den i nivå med de resultat Wilhelm fick.⁵³

Det är anmärkningsvärt att det i undersökningen inte finns några inlägg av politiker som inte är ett bemötande av tidigare inlägg. Det finns inget bemötande av någon politiker eller tjänsteman på något inlägg som är författat av någon annan politiker eller av någon tjänsteman. Att tjänstemän inte bemöter inlägg från politiker eller andra tjänstemän har sin förklaring i att de uttalar sig i egenskap av tjänstemän och därmed besvarar frågor av en förvaltningskaraktär. Det är mer förvånande att inlägg av politiker varken bemöts av andra politiker i det egna partiet eller av den politiska oppositionen.

Att respons på tidigare inlägg inte behöver vara en dialog där man bemöter varandras argument illustreras av nedanstående konversation som är hämtad från Bollnäsdialogen.

KAN DEN SOM HAR ANSVARET FÖR UTBILDNING INOM KOMMUNEN VARA SÅ GOD ATT TAGA DEL I DEN OMHULDADE DIALOGEN OCH SVARA MEDBORGARNA PÅ ETT INFORMATIVT SÄTT GENOM ATT GÅ IGENOM ALLA FRÅGOR I DENNA DIALOG SOM HAR MED SKOLOR OCH SÅDANT ATT GÖRA. FOLK SER INTE PÅ DETTA AGERANDE MED BLIDA ÖGON. OCH VAR ALTRUISTISKT MEDVETEN OM ATT DET ÄR

⁵³ Se Anthony G. Wilhelm, 97.

ALLAS FRAMTID SOM STÅR PÅ SPEL NÄR MAN BRYR SIG OM BARN OCH UNGDOMS RÄTT TILL EN TRYGG OCH BRA SKOLMILJÖ UTAN PENGABRÅK!!! ETT FLAMSIGT SATSANDE PÅ EVENTUELL UTDELNING PÅ HEDEN KAN JÄMFÖRAS MED "ATT VISST KAN MAN VINNA PÅ LOTTO OCH TRAV OCKSÅ..."!⁵⁴

Det ovanstående inlägget, som uttrycker missnöje med avseende på svar på frågor angående skolpolitiken i Bollnäs, är även ett tydligt exempel på hur versaler används för att ge ett mer aggressivt uttryck. Inlägget bemöttes av den ansvarige förvaltningschefen samma dag.

Jag är förvaltningschef inom barn- och utbildningsförvaltningen och är därmed ytterst ansvarig tjänsteman inför barn- och utbildningsnämnden samt kommunstyrelsen i frågor som berör skola och barnomsorg. Insändaren har frågat efter inlägg i debatten och svar på frågor. Vilka frågor avses?⁵⁵

Efter ovanstående inlägg, där en precisering av vilka frågor som skribenten avser efterfrågades, kom nedanstående inlägg till svar och förvirringens cirkel är slut.

Tack för svar. Förslag: Gå igenom Dialogen och besvara frågor och tankeställningar som möjligtvis faller inom BUNs intressesfär! VG svara ordentligt och eftertänksamt på ALLT. Tänk på barn och ungdom som tar del av dessa svar! Trevlig Valborg. Vår framtid hänger på de unga!⁵⁶

Man ska dock inte måla upp en så mörk bild av debatten att man missar de ljusglimtar som faktiskt finns. Exempelvis pågår det under perioden tre stora debatter i Sandvikens forum. Den första av dessa rör bredbandsutbyggnaden inom de kommunalt ägda fastigheterna. Den andra har mer karaktären av en proteststorm och gäller införande av p-skivor vid parkering i centrala Sandviken. Den tredje av dessa debatter gäller Sandvikens framtid och hur man ska få en livskraftig kommun i en tid av utflyttningar. Förutom dessa debatter har ett flertal långa inlägg i Sandvikens debattforum tagit upp Sandbacka Park, som är en lokal satsning för att locka företag till kommunen. Det finns inlägg av tjänstemän eller politiker i alla tre av dessa debatter, men det rör sig om ett fåtal inlägg. Ofta har de kommit efter att bristen på kommentarer från ansvariga efterlysts vid ett flertal tillfällen. I de fall där debatten tagit fart är det oftast några få medborgare som deltagit flitigt och på så sätt hjälpt till att hålla diskussionen vid liv.

---

⁵⁴ Inlägg i Bollnäsdialogen, 2001-04-24.

⁵⁵ Inlägg i Bollnäsdialogen, 2001-04-24.

⁵⁶ Inlägg i Bollnäsdialogen, 2001-04-28

I *tabell 6* kan man se hur stor andel av inläggen i respektive forum som utgör frågor till politiker eller tjänstemän, och även hur stor andel av dessa frågor som besvarats av politiker eller tjänstemän.

Tabell 6. Frågor till politiker eller tjänstemän.

	Askim	Bollnäs	Sandviken	<i>Totalt</i>
Frågor	21,9 % (7)	25 % (52)	16,1 % (22)	21,5 % (81)
Andel besvarade	85,7 % (6)	78,8 % (41)	95,5 % (21)	81,0 % (68)

Kommentar: Med *frågor* avses den andel inlägg som utgör frågor till politiker eller tjänstemän av det totala antalet inlägg i respektive forum och i hela undersökningen. Hur många av dessa frågor som anses besvarade i enlighet med operationaliseringen anges i raden *andel besvarade*.

Det är en hög andel av inläggen i undersökningen som utgör frågor till politiker eller tjänstemän. Det gäller framför allt i Askim och Bollnäs. När det gäller svarsfrekvensen varierar den något i de olika forumen. Svarsfrekvens är som högst i Sandviken, vilket kan bero på att antalet frågor är som lägst där. I Bollnäs där antalet frågor är högst är också svarsfrekvensen lägst, vilket antyder att blir svårare att hinna med att svara när antalet frågor ökar. Det bör dock påpekas att ett antal av dessa frågor skulle kunna betraktas som missnöjesyttringar snarare än frågor, vilket gör dem svåra att besvara. De frågor som fått svar har i genomsnitt besvarats 4,3 dagar efter det att frågan ställts.

Om man ska sammanfatta ovanstående så är det visserligen en hög grad av kommunikation i de debattforum som ingår i undersökningen, men det handlar snarare om frågor och svar som är av en förvaltningskaraktär än en debatt kring politiska frågor. Över en femtedel av de inlägg som ingår i undersökningen är frågor som riktar sig till politiker eller tjänstemän. Visserligen finns det undantag i form av några heta politiska debatter, men i flera andra fall uppstår snarare förvirring än dialog, vilket nedanstående inlägg illustrerar på ett minst sagt tydligt sätt.

Varför inte en gratis spark åt vissa som tycker att skolning i ansvarigt beslutfattande för barnen är rätt. Feltolkat, eller är vi bara ute och cyklar? Det finns kulor. Låt dem rulla åt rätt håll. För barn och ungdomens skull. Fritt Tänkande är Gratis.⁵⁷

⁵⁷ Inlägg i Bollnäsdialogen, 2001-03-27.

Inläggens natur

I tabell 7 åskådliggörs hur karaktären på de olika inläggen fördelas. Med andelen argument, egenintresse och källor avses den andel av inläggen som uttrycker en åsikt eller för fram ett förslag, som uppfyller dessa kriterier.

Tabell 7. Inläggens natur.

	Askim	Bollnäs	Sandviken	<i>Totalt</i>
Åsikt	12,5 % (4)	11,5 % (24)	29,2 % (40)	18,0 % (68)
Förslag	6,3 % (2)	6,7 % (14)	2,9 % (4)	5,3 % (20)
Andel med argument	66,7 % (4)	42,1 % (16)	81,8 % (36)	63,6 % (56)
Andel med källor	33,3 % (2)	5,3 % (2)	6,8 % (3)	8,0 % (7)
Andel med egenintresse	16,7 % (1)	2,6 % (1)	4,5 % (2)	4,5 % (4)

Kommentar: Med *åsikt* och *förslag* avses andelen inlägg av det totala antalet inlägg i respektive forum och i hela undersökningen som framför åsikter eller förslag. De tre följande raderna anger hur många av dessa åsikter eller förslag som är underbyggda med argument eller källor, samt huruvida de är motiverade utifrån ett egenintresse eller inte.

Agneta Ranerup har i sin studie inte sett närmare på inläggens karaktär, utan endast bedömt om de behandlar politiska frågor eller inte. Hon finner att i samtliga av de forum som ingår i den här undersökningen uppgår andelen inlägg som är av en politisk natur till över 90 %, men det bör påpekas att hennes definition av politisk är mycket vid. I den definitionen ingår exempelvis synpunkter på stadens utliv.⁵⁸

Det är väldigt få inlägg som uttrycker en åsikt eller framför ett förslag, vilket i synnerhet gäller Askims forum. Det gör att man inte ska dra några långtgående slutsatser utifrån de skillnader som finns mellan de olika forumen. Om vi istället ser på totala antalet förslag och åsiktsyttringar i undersökningen är 63,6 % av dessa underbyggda med argument, vilket är något lägre än i Wilhelms undersökning.⁵⁹ Det kan vid en första anblick anses vara ett ganska bra resultat, men om man betänker att det endast krävts att något skäl anförts, oavsett dess rimlighet, för att förslaget eller åsikten betecknats som underbyggd med argument är det snarare ett nedslående resultat. I över en tredjedel av de inlägg som utgör ett förslag eller en åsiktsyttring åberopar skribenten inget skäl för sin ståndpunkt. När det gäller hänvisningar till andra källor är siffran än lägre, vilket är i linje med de resultat Wilhelm och Davis fått.⁶⁰

⁵⁸ Agneta Ranerup, *Do citizens 'do politics with words'*.

⁵⁹ Anthony G. Wilhelm, 95ff.

⁶⁰ Jfr *ibid.*; Richard Davis, 177ff.

Visserligen är endast ett fåtal av förslagen och åsikterna grundade på en argumentation utifrån ett egenintresse, men det sammantagna intrycket är ändå att diskussionen inte är av den karaktären som man ur ett deliberativt perspektiv skulle önska. Det är mindre än en fjärdedel av det totala antalet inlägg som utgör ett förslag eller en åsiktsyttring och av dessa är färre än två tredjedelar underbyggda med argument.

Missnöje och samtalston

Av *tabell 9* framgår andelen inlägg som uttrycker någon form av missnöje, samt hur stor andel av inläggen som innehåller ord skrivna med versaler.

Tabell 8. Andelen missnöje och versaler bland inläggen

	Askim	Bollnäs	Sandviken	<i>Totalt</i>
Missnöje	12,5 % (4)	20,7 % (43)	10,2 % (14)	16,2 % (61)
Versaler	0 % (0)	25,5 % (53)	13,1 % (18)	18,8 % (71)

Kommentar: Med *missnöje* avses den andel av det totala antalet inlägg i respektive forum och i hela undersökningen som utgör någon form av missnöjesyttring. På samma sätt anger *versaler* andelen inlägg som innehåller ord skrivna med versaler.

Det är en högre grad av missnöje i Bollnäs än i de andra forumen, vilket kan tänkas ha ett samband med att andelen besvarade frågor var lägst i Bollnäs. Samtidigt förtjänar det att påpekas att ett stort antal av de inlägg som uttrycker missnöje i Bollnäs debattforum är väldigt lika varandra. De skulle kunna vara skrivna av samma person. Något som ytterligare accentuerar problemen med anonyma inlägg; politiker och medborgare kan få intrycket av att det råder ett stort missnöje i kommunen i en specifik fråga trots att det i själva verket bara är en person, eller ett fåtal personer som uttryckt sitt missnöje. Även om andelen inlägg som uttrycker missnöje är lägre i de andra forumen är över vart tionde inlägg även i dessa forum en form av missnöjesyttring.

Om vi ser närmare på om det finns krav på snabba svar på frågor till politiker och tjänstemän finner vi att det totalt sett finns 11 stycken inlägg som uttrycker missnöje med avseende på avsaknad av svar på frågor ställda till politiker eller tjänstemän. Dessa kommer i genomsnitt 10,2 dagar efter det ursprungliga inlägget. Det kan tyckas att frågor borde få svar inom 10 dagar, allra helst med tanke på att svar operationaliserats som någon form av bemötande av politiker eller tjänsteman och att det därför är ett berättigat missnöje. Samtidigt kan detta missnöje med avseende på avsaknad av svar komma så tidigt som efter fyra dagar. Man bör även komma ihåg att en hög andel inlägg utgörs av frågor. Det blir

naturligtvis ett problem om besvarande av dessa frågor tar alltför mycket av politiker och tjänstemäns arbetstid. Det borde därför vara önskvärt med en tydligare policy kring besvarandet av frågor. Det skulle kunna motverka inlägg som det som ses nedan.

Ärendena tar aldrig ledigt. Inget M – F. Dialogen borde ju fungera på helgerna också om man har ansvar.⁶¹

När det gäller tonläget i debatt, vilket operationaliserats som andelen inlägg skrivna med versaler, så ser vi samma mönster som tidigare. Som framgår av *tabell 8* ovan är det en högre andel aggressiva eller irriterade inlägg i Bollnäsdialogen än i de övriga forumen, men även Sandvikens forum har ett stort antal inlägg som på samma sätt bidrar till att skapa en aggressiv stämning i debatten.

Undertecknade respektive anonyma inlägg

I *tabell 9* åskådliggörs fördelningen mellan anonyma och undertecknade inlägg i respektive forum. Det är en liknande fördelning mellan anonyma och undertecknade inlägg i samtliga debattforum. Om vi ser till hela populationen är det 58,1 % av inläggen som är anonyma och följaktligen är 41,9 % av inläggen undertecknade.

Tabell 9. Fördelning mellan undertecknade och anonyma inlägg.

	Askim	Bollnäs	Sandviken	<i>Totalt</i>
Undertecknade	40,6 % (13)	40,4 % (84)	44,5 % (61)	41,9 % (158)
Anonym	59,4 % (19)	59,6 % (124)	55,5 % (76)	58,1 % (219)
<i>Summa</i>	100 % (32)	100 % (208)	100 % (137)	100 % (377)

Kommentar: Tabellen anger andelen undertecknade inlägg i förhållande till anonyma inlägg av det totala antalet inlägg i respektive forum och i hela undersökningen.

För att åskådliggöra eventuella skillnader mellan de inlägg som undertecknats och de som gjorts anonymt har en del av de variabler som tidigare behandlats delats upp med avseende på om de är undertecknade eller inte. Den uppdelningen illustreras i *tabell 10*.

⁶¹ Inlägg i Bollnäsdialogen, 2001-01-20

Tabell 10. Skillnader mellan undertecknade och anonyma inlägg.

	<i>Undertecknade</i>	<i>Anonyma</i>
Antal ord/inlägg	129,3	80,1
Förslag	2,5 % (4)	7,3 % (16)
Åsikt	13,9 % (22)	21,0 % (46)
Andel argument	73,1 % (19)	59,7 % (37)
Andel källor	11,5 % (3)	6,5 % (4)
Andel egenintresse	3,8 % (1)	4,8 % (3)
Missnöje	3,2 % (5)	25,6 % (56)
Versaler	2,5 % (4)	30,6 % (67)

Kommentar: tabellen illustrerar skillnader mellan undertecknade (n=158) och anonyma inlägg (n=219) i hela populationen (N=377). Andelen inlägg som utgör förslag, åsiktsyttring, missnöjesyttring eller inlägg skrivet med versaler avser andelen av totala antalet inläggen i respektive kategori. Med andelen inlägg som framför argument, källor eller argumenterar utifrån ett egenintresse avser andelen av de inlägg som framför åsikter eller förslag.

Det är lite förvånande att andelen förslag och förmedlande av åsikter är avsevärt högre bland de anonyma inläggen. Det har sin förklaring i att bland de inlägg som undertecknats med namn finns även de inlägg som gjorts av tjänstemän och politiker. Som tidigare konstaterats är dessa inlägg nästan uteslutande svar på frågor från medborgare. Om man räknar bort politiker och tjänstemän från gruppen namn stiger andelen förslag till 6,1 % och andelen åsikter till 33,3 % av antalet undertecknade inlägg.

Om vi ser till kvaliteten på inläggen så finner vi att de inlägg som är undertecknade i högre utsträckning är underbyggda med argument och att de även i högre grad refererar till andra källor. Andelen inlägg som använder versaler är mycket högre bland de anonyma inläggen. Om vi på samma sätt som tidigare räknar bort politiker och tjänstemän från gruppen namn stiger visserligen andelen som använder versaler i den gruppen till 6,1 %, men skillnaden är fortfarande markant.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att de inlägg i undersökningen som är undertecknade med namn i högre utsträckning är av den karaktären som är önskvärd för att debatten ska ha de positiva egenskaper som den deliberativa demokratiteorin antar. Det kan dock ha sin förklaring i att debattdeltagare som vanligtvis undertecknar sina inlägg väljer att skriva anonymt när man uttrycker sitt missnöje.

VI. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Det här kapitlet kommer att ägnas åt att sammanfatta några av de resultat som kom fram i det föregående kapitlet. Dessutom har jag för avsikt att diskutera en del kring vad dessa resultat innebär och vilka slutsatser man kan dra av den här undersökningen.

När det gäller det svenska folkets tillgång till Internet så är den som tidigare konstaterats god. I de kommuner som ingår i den här undersökningen har dessutom medborgarna haft tillgång till publika datorer med Internetuppkoppling. Samtidigt bör det påpekas att tillgång till Internet kan vara ett något vilseledande mått. Det är lätt att förutsätta att medborgare kommer att diskutera kollektiva angelägenheter om bara möjligheten ges, men det krävs även ett intresse och ett engagemang för att delta i den politiska debatten. Richard Davis har i polemik mot de som tar för givet att medborgare kommer att kasta sig in i en politisk diskussion så fort tillfället ges uttryckt sig enligt nedanstående.

[...] the reality is people do not give that kind of attention and energy to politics. They do not spend time studying politics. Nor will they do so; nor should they be expected to do so.⁶²

Även om man kan tycka att Davis har en väl dyster syn på medborgares intresse för politik, är det viktigt att ha i åtanke att möjligheten att delta är något skilt från intresse att delta.

Av de kommunala diskussionsforum som ingår i undersökningen så har ingen några begränsningar med avseende på vilka som får delta i debatten. Det innebär ett problem dels eftersom det inte nödvändigtvis framgår om den person som framför en åsikt i en fråga också berörs av beslutet. Dessutom, och än allvarligare, ger det möjligheten för en person att argumentera under ett flertal identiteter och därmed ge en falsk bild av opinionen. På ett liknande sätt kan organiserade krafter ge sken av en opinion som inte finns, vilket skulle innebära en form av lobbying som strider mot tanken på samtalet mellan medborgarna. Mot bakgrund av att frågor som exempelvis valet av bredbandsleverantör, vilket är ett stort beslut vad gäller investeringsstorlek, diskuterats i de debattforum som ingår i undersökningen, kan man inte bortse från att exempelvis företag skulle kunna försöka påverka debatten. En

---

⁶² Richard Davis, 181.

tänkbar lösning kan vara att införa ett system som innebär att man är tvungen att verifiera sig när man gör ett inlägg, men att inlägget kan presenteras anonymt om så önskas.

Om vi ser till antalet inlägg i respektive forum är det svårt att avgöra vad man ska jämföra det med. Ifall det ställs mot antalet invånare i respektive kommun eller stadsdel är det naturligtvis lågt, men om vi jämför med den debatt som förekommer i lokalpressen är det en ansevärd mängd inlägg som görs. Det är dock i en ganska liten utsträckning en debatt kring kollektiva beslut, utan det är snarare frågor av en förvaltningskaraktär som förs fram och besvaras. Det är möjligt att ett mer engagerat förhållningssätt av politiker skulle kunna ge en mer livlig debatt kring politiska frågor. De inlägg i undersökningen som gjorts av politiker har uteslutande varit en respons på tidigare inlägg. I samtliga forum som ingår i undersökningen är det endast de politiker som befinner sig på de högsta politiska posterna som deltagit. Det finns inget exempel på något inlägg av en politiker som bemötts av en annan politiker, vilket är anmärkningsvärt. Inte heller har jag funnit något inlägg från någon representant för den borgerliga oppositionen i något av debattforumen. Vad det förhållandet beror på är en intressant fråga, men en fråga som ligger utanför denna rapports ramar.

Om man ser närmare på innehållet i den diskussion som förs i de debattforum som ingår i undersökningen blir inte bilden ljusare. Det är totalt sett endast en fjärdedel av inläggen som är någon form av åsiktsyttring eller förslag. Av dessa är färre än två tredjedelar underbyggda av argument och endast ett fåtal hänvisar till andra källor. Samtidigt är det många inlägg som uttrycker någon form av missnöje och ett stort antal inlägg görs i ett aggressivt tonläge. Slutsatsen blir därför att den diskussion som förs i de kommunala debattforumen inte är av den karaktären som en diskussion bör vara för att ge de positiva effekter på kollektivt beslutsfattande, som samtal kan ge enligt de deliberativa teorier som tidigare redogjorts för.

Det framgick i föregående kapitel att det finns tydliga skillnader mellan de inlägg som gjorts anonymt och de som undertecknats. De inlägg som undertecknats är i högre grad underbyggda av argument medan de anonyma i större utsträckning utgörs av missnöjesyttringar. Som tidigare påpekats kan det ha sin förklaring i att de som normalt sett undertecknar sina inlägg väljer att framföra sitt missnöje anonymt. Det går därför inte att avgöra utifrån den här undersökningen om andelen missnöjesyttringar skulle minska om deltagarna var tvungna att skriva under sina inlägg, även om det finns anledning att tro att så skulle vara fallet. Samtidigt bör det poängteras att ett stort antal debattdeltagare framförde

sina åsikter och förslag anonymt och det finns en risk att de av olika skäl inte skulle delta om de var tvungna att skriva under med sitt namn.

De här och de andra

Frågan är vilka generella slutsatser man kan dra av den här undersökningen. Om vi ser till den diskussion som förs i de forum som studerats i den här rapporten så är det sammantagna intrycket är inte speciellt positivt. Visserligen finns det ett antal intressanta debatter som uppvisar just det som den deliberativa demokratiteorin kräver och man ska inte underskatta betydelsen av att det finns ett forum för medborgare att framföra sina åsikter. Det går dock inte att komma ifrån att det är få åsikter och förslag som förs fram i debatten, förekommande förslag och åsikter är dåligt underbyggda och det är ett fåtal politiker som deltar. Finns det anledning att anta att det ser bättre ut på andra håll i landet? Med mer aktiva politiker från olika partier kan det tänkas att det skulle uppstå en debatt som är mer av den karaktären som eftersträvas. Samtidigt hör de debattforum som här har studerats till landets mer etablerade, och tidigare undersökningar har visat att de aktuella forumen hör till de mest framgångsrika på området. Detta antyder att motsvarande resultat i andra kommunala debattforum åtminstone inte är bättre ur den deliberativa demokratiteorins perspektiv, utan snarare sämre.

VII. Källförteckning

Böcker och artiklar

Barber, Benjamin R., "En plats för kommers eller en plats för oss? IT i demokratiteoretiskt ljus", i *IT i demokratins tjänst*, Demokratiutredningens forskarvolym nr 7, SOU 1999:117

Carsey, Marcy & Werner, Tom, *David Sarnoff*, TIME, elektronisk utgåva:
<http://www.time.com/time/time100/builder/profile/sarnoff.html>

Clift, Steven, *The E-Democracy E-book: Democracy is Online 2.0*, elektronisk utgåva:
<http://www.publicus.net/ebook/edemebookr1.doc>

Coleman, Stephen, "Cutting out the middle man: from virtual representation to direct deliberation", i Hague, Barry N. & Loader, Brian D. ed., *Digital Democracy: Discourse and Decision Making in the Information Age*, (New York: Routledge, 1999)

Dahl, Robert A., *Democracy and Its Critics*, (New Haven: Yale University Press, 1989)

Davis, Richard, *Web of Politics: The Internet's Impact on the American Political System*, (New York: Oxford University Press, 1999)

Dutton, William H., *Society on the Line*, (Oxford: Oxford University Press, 1999)

Elster, Jon, "Introduction", i Elster, Jon ed., *Deliberative Democracy*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998)

Fearon, James D., "Deliberation as Discussion", i Elster, Jon ed., *Deliberative Democracy*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998)

Fishkin, James S., *The Voice of the People*, (New Haven: Yale University Press, 1995)

Krippendorff, Klaus, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, (Beverly Hills: Sage, 1980)

Lewin, Leif, *Folket och eliterna*, (Stockholm: Almqvist och Wiksell, 1970)

Olsson, Anders R., *Elektronisk demokrati*, Demokratiutredningens skrift nr 16, SOU 1999:12 (Stockholm: Fritzes, 1999)

Ranerup, Agneta, *Do Citizens 'do politics with words'?*, (2000), elektronisk utgåva:
<http://www.informatik.gu.se/~agneta/DEXARaner.WordMAC.pdf>

Ranerup, Agneta, "Elektronisk debatt i kommunal politik", i *IT i demokratins tjänst*, Demokratiutredningens forskarvolym nr 7, SOU 1999:117

Ranerup, Agneta, *One-Line Forums as a Tool for People Centred Governance: Experiences from Local Government in Sweden*, (2000), elektronisk utgåva:
http://www.informatik.gu.se/~agneta/CIRA-26_July_Citizen.pdf

Stokes, Susan C., "Pathologies of Deliberation", i Jon Elster ed., *Deliberative Democracy*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998)

Teorell, Jan, *Kan folkviljan förfinas? Om medborgarpaneler och samtalsdemokrati*, (SNS, 2001), elektronisk utgåva: <http://www.const.sns.se/rapporter/teorellvilja.pdf>

Wilhelm, Anthony G., *Democracy in the Digital Age*, (New York: Routledge, 2000)

Åström, Joachim, "Digital demokrati? Idéer och strategier i lokal IT-politik", i *IT i demokratins tjänst*, Demokratiutredningens forskarvolym nr 7, SOU 1999:117

Rapporter

Fakta om informations- och kommunikationsteknik i Sverige 2001, Statens institut för kommunikationsanalys, 2001

IT i hem och företag: en statistisk beskrivning, SCB, 2001

Om demokratiska processer och offentlig service på Sveriges kommuners webbplatser, SKTF-rapport april 2001, elektronisk utgåva: http://www.sktf.se/media/rapporter/2001/rapport_2_2001.pdf

Webbsidor

Askim stadsdelsnämnds hemsida, <http://www.askim.goteborg.se>

Bodies Electrics hemsida, <http://www.bodieselectric.com/people.html>

Bollnäsdialogen, <http://www.dialogen.bollnas.se>

Netiquette, <http://www.e.kth.se/esekt/help/netiquette>

Sandvikens hemsida, <http://www.sandviken.se>